

מתרצת הגמרא: מהפסוק משמע דלא הוה מפליג נפשיה מיניה -
 שלא היה יהושפט נזהר ונבדל מאחאב משום חשד כלל, ואם מבואר
 שאכל עם אחאב, בהכרח שהיה זה ללא כל גרדי והירות, ולכך
 הוכיח רב ענן שאף המומר לעבודה זרה שחיתתו כשירה.
 מבררת הגמרא: מנלן שלא היה יהושפט נבדל מאחאב, אילמא
 מדכתיב בפסוק (מלכים א' כב ד) שאמר יהושפט לאחאב, 'במוני כמוד
 בעמי בעמך' וכונתו לענין איסור היתר, שאמר לו אתה כמותי
 ואוכל לסמוך עליך. קשה, אלא מעתה, מה שנאמר בהמשך הפסוק
 'בסוסי בסוסיך, הכי נמי האם נפרשו לענין איסור היתר, אלא
 להלחמה, ואמר לו יהושפט מה דתיי אפוסיד תהיו אפוסים - מה
 שיקרה במלחמה לטוסוך יקרה גם לטוסי, והיינו שהסכים להלחם
 עמו יחדיו, והכי נמי מה שאמר לו 'במוני כמוד בעמי בעמך', כונתו
 דמאי דהיו עלך ועילו עמך תהיו עלי ועילו עמי - שמה שיקרה
 במלחמה לך ולעמך יקרה גם לי ולעמי. ולביאור זה אין מהפסוק
 הוכחה שהיושפט לא היה נבדל מאחאב בענייני איסור היתר.
 אלא יש להוכיח כן מהכא, וימלך ישראל ויהושפט מלך יהודה
 ישבים איש על כסאו מלכשים בנדרים בגזן פתח שער שמרון' (שם
 כב ט) ומאי - מהו אותו גזן, אילמא גזן ממש, שרשים בו את
 התבואה, אטו שער שמרון גזן הוה - וכי מסתבר לומר שבשער
 שומרון היה גזן, אלא ודאי הכוונה שישביכם פתח היתה כי - כמו
 צורת גזן, והיינו בחצי עיגול, וכמו דתנן בענין ישיבת הסנהדרין
 (סנהדרין לוט), וסנהדרין היתה ישיבתה כחצי גזן עגולה, כדי שיהיו
 רואין זה את זה ושומעים איש דברי חבריו, ומתווכחים זה עם זה עד
 שתצא הוראה כהלכה. ואף המלכים הללו ישבו ביניהם בחיבה
 ובריעות ובאגודה אחת, כדייני הסנהדרין שאינם חושדים זה את זה.
 הגמרא מביאה ראייה לדברי רב ענן שמותר לאכול משחיתת מומר
 לעבודת כוכבים: לימא מסייע ליה, נאמר בפסוק (מלכים א' יז ט) לגבי
 אליהו בשעה שהתחנא מפני אחאב 'והעורבים מביאים לו לחם
 ובשר פבקר ולחם ובשר בערב, ואמר רב יהודה אמר רב, אוכל
 זה הביאו העורבים מפי סבתי דאחאב, נמצא שאכל אליהו בשר
 משחיתת עבדי אחאב שהיו מומרים לעבודה זרה, ומבואר
 ששחיתתם כשירה כדברי רב ענן.
 דוחה הגמרא: על פי הדבור שאני - שונה הוא שם שהיתה זו הוראת
 שעה מאת ה', שאמר לו (שם פ ד) ואת העורבים צויתי לכללףך שם,
 ולכך סמך אליהו לאכול, אף שהיה זה משחיטה אסורה.
 כיון שהביאה הגמרא הפסוק בענין העורבים שהביאו מזון לאליהו,
 דנה הגמרא בביאור הפסוק. מבארת הגמרא: מאי עורבים, אמר
 רבינא, עורבים ממש, העופות השחורים הנקראים עורבים. אמר
 ליה רב אשי בר מניומי רבינא, ודלמא תרי גברי דהיו שמייהו
 עורבים - שמהו היו אלה שני אנשים שהיה שם כל אחד מהם 'עורב',
 מי לא בתיב (שופטים ז כח) 'ויהרגו את עורב בצור עורב ואת זאב'
 וגו', הרי שיש אנשים שנקראו בשם זה. אמר ליה רבינא, לדברך
 וכי איתרמאי מילתא דתרויהו תוה שמייהו עורבים - וכי מסתבר
 לומר שבמקרה ארע שלאותם שני אנשים היה אותו שם, ובהכרח
 פירוש הפסוק לעורבים ממש.
 שאל עוד רב אדא בר מניומי רבינא: ודלמא אכן היו אלו אנשים,
 אלא שנקראו כן על שם מקומן שהיה נקרא 'צור עורב', שכן מי לא
 בתיב (מלכים ב' א ט) 'וארם יצאו נדודים וישבו מארץ ישראל נערה
 קמנה, וקשיא לן בפירוש פסוק זה, שבתחילה קרי לה נערה,
 ומשמע שהיתה גדולה, ומיד לאחר מכן קרי לה קמנה, ואמר רבי
 פדת לבאר, שאכן היתה קמנה, ומה שנאמר נערה היינו שהיתה
 רמן - ממקום ששמו נעורן, הרי שמצינו שאף לאדם יחיד קורא
 הפסוק על שם מקומו, ואם כן יש לפרש שאף מה שנאמר כאן 'עורבים'
 שהכוונה לשני אנשים ממקום שנקרא 'צור עורב', השיב רבינא: אם
 כן שנקראו על שם מקומם, 'עורבים' בשני יודין מביעין ליה לפסוק
 לומר, שבאופן זה משמעותו שבאו ממקום ששמו עורב, אך 'עורבים'
 ביר"ד אחת משמעותו לעורבים ממש.
 הגמרא מביאה ראייה נוספת לדברי רב ענן שמומר לעבודת כוכבים

שחיתתו כשירה: לימא מסייע ליה, שנינו בברייתא (לעיל ד ט), הכל
 שוחטין ואפילו כותי ואפילו ערל ואפילו ישראל מומר, ויש
 לשאול, האי ערל שחיתתו כשירה היכי דמי, אילמא בערל שלא
 מלווה מפני הסכנה ומשום שמתו אחיו מחמת מילה, אם כן האי
 ישראל מעליא הוא, שכן אנוס הוא, ופשוט שחיתתו כשירה, אלא
 פשיטא שהברייתא מדברת במומר לערות, שמבעט במצות
 המילה, ומכל מקום שחיתתו כשירה, משום שמומר לדבר אחד
 שחיתתו כשירה, אימא סיפא, ואפילו ישראל מומר, ויש לשאול
 היכי דמי, אי מומר לדבר אחד ממצוות התורה, וכונת הברייתא
 להשמיע שמכל מקום שחיתתו כשירה, קשה, הלא היינו מומר
 לערות שכבר נשנה בדברי הברייתא בתחילה, שאף הוא מומר
 לדבר אחד ושחיתתו כשירה, אלא לא - האם לא בהכרח לומר
 שהברייתא מדברת כאן במומר לעבודת כוכבים, ומשמיעה
 הברייתא שאף מומר זה שחיתתו כשירה, ויבדוק ענן.
 דוחה הגמרא: לא, לעולם אימא לך שמומר לעבודת כוכבים לא
 - שחיתתו אינה כשירה, ואף שמומר לדבר אחד שחיתתו כשירה,
 שונה מומר לעבודת כוכבים משום דאמר מר, חמורה עבודת
 כוכבים שקל הכופר בה כמודה בקל התורה בולה, אלא כונת
 הברייתא למומר לאותו דבר - למצות השחיטה עצמה ולאכול
 נבילות לתיאבון, ומשמיעה הברייתא שמכל מקום שחיתתו מותרת
 אם בדקו סכין ונתנו לו לשחוט, ויבדקא (לעיל ד ט) שמומר שאוכל
 נבילות לתיאבון שחיתתו כשירה.
 הגמרא מקשה על רב ענן: מיתבי, שנינו בברייתא, נאמר בפסוק
 לגבי אדם שמתנדב להביא עולה בנדר או בנדבה (ויקרא א כ ט) אדם כי
 יקריב מכם קרבן לה' מן הבקמה' וגו', ויש לדרוש מה שנאמר 'מכם'
 ומשמע חלק מכם, כלומר חלק מעם ישראל, ולא בולכם, שאין כל
 עם ישראל יכולים להתנדב קרבן, והיינו להוציא את המומר שאין
 מקבלים את נדבתו. ויש לדרוש עוד, 'מכם', מה שנתמעט שלא
 כולם יכולים להתנדב, דווקא בכם - בישראל חלקתי ולא באומות,
 שמהם ניתן לקבל קרבן אף מהרשעים שבהם. ומדמה הפסוק 'מן
 הבקמה' יש לדרוש, להביא בני אדם שדומים לבקמה, והיינו
 שאינם מקיימים את המצוות, שאף הם מביאים קרבנות. מפאן
 אמרו, מקבלין קרבנות מפושעי ישראל העוברים עבירות במזיד,
 כדי שיחזרו בתן בתשובה, חוץ מן המומר ומנסף את היין לעבודה
 זרה ומחלל שבתות בפרהסיא, שאין מקבלים מהם, וכמו שיתבאר.
 תחילה מבארת הגמרא את דברי הברייתא. מקשה הגמרא: הא נופא
 קשיא - ברייתא זו סותרת דברי עצמה, אמרת 'מכם' ולא בולכם
 להוציא את המומר, שאין מקבלים ממנו קרבן, והדר תני - ומיד
 אחרי כן אומרת הברייתא, מקבלין קרבנות מפושעי ישראל.
 מתרצת הגמרא: הא לא קשיא, רישא הפוסלת את קרבנות המומר,
 מדברת במומר לכל התורה בולה, ואילו מציעתא המכשירה את
 קרבנות פושעי ישראל, מדברת במומר לדבר אחד.
 מקשה הגמרא עוד: אימא סיפא, חוץ מן המומר ומנסף את היין
 ומחלל שבת בפרהסיא, ויש להקשות, האי מומר היכי דמי, אי
 מומר לכל התורה בולה, קשה, היינו רישא, וכפי שהעמדנו במומר
 לכל התורה, ואי כונת הברייתא כאן למומר לדבר אחד שאף ממנו
 אין מקבלים קרבנות, קשיא מציעתא שמבואר שמקבלים קרבנות
 מפשעי ישראל, והעמדנו במומר לדבר אחד, אלא לאו, בהכרח אין
 לגרוס בברייתא חוץ מן המומר ומנסך את היין שמשמע שני אופנים,
 אלא הכי קאמר - יש לגרוס כך, 'חוץ מן המומר לנסף את היין
 ולחלל שבתות בפרהסיא', והכוונה שהמומר לעבודת כוכבים או
 לחלל שבת, אף שהוא מומר לדבר אחד, אין מקבלים ממנו קרבן.
 מוכיחה הגמרא: אלא - הרי מוכח מדברי הברייתא בסיפא,
 שמומר לעבודת כוכבים הוה מומר לכל התורה בולה, ויש לפסול
 את שחיתתו כמומר לכל התורה, ותיובתא דרב ענן שהכשיר את
 שחיתתו, ותיובתא.
 הגמרא חוזרת לדון בדברי הברייתא לעיל. שנינו בברייתא: 'מכם'
 להוציא את המומר. מקשה הגמרא: וכי הא - דין זה מהכא נפקא
 - מפסוק זה נלמד, הלא מהתם נפקא - מפסוק אחר הוא נלמד,

קנט

שימשו תלמידי חכמים, וזרע אדם היינו בני אדם החכמים, הרי
 שתיבת 'בהמה' נדרשת ללשון פחיתות אף כשנכתבה בסמוך ל'אדם'.
 מתרצת הגמרא: הַתָּם הָא תְּלִיקָה קָרָא – אף בפסוק שם יש לדרוש
 תיבת בהמה לבדה, שהרי הפסוק חלקו מאדם, שכן נאמר וְרַע אָדָם
 לְחַוֵּד וְזָרַע בְּהֵמָה לְחַוֵּד, לכך נדרש כל אחד בפני עצמו, ו'בהמה'
 לבדה נדרשת ללשון פחיתות.
 לעיל (ג) נתבאר ששחיטת כותי כשירה לפי שנחשבים הם 'גרי אמת',
 אלא שצריך שתיעשה השחיטה בפני ישראל, לפי שחשודים על
 'לפני עור לא תתן מכשול', ואף פירשו בכך אבוי ורבא את משנתינו
 שכתבה 'הכל שוחטין' דיינו לרבות אף כותים. הגמרא דנה בענין
 שחיטת הכותים בזמן הזה: (סימן נקלף), אָמַר רַבִּי חֵזֶן אָמַר רַבִּי
 יַעֲקֹב בַּר אִידִי אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֹוי מְשֻׁם בַּר קַפְרָא, אף
 שמעיקר הדין שחיטת כותי מותרת כמו שנתבאר לעיל, רָבִן גַּמְלִיאֵל
 וּבֵית דִּינֵוּ שְׁהִיּוּ בְּדוּר מֵאוּחַר יוֹתֵר לֹא אַחַר שְׁנֵשִׁנִּית הַמְּשֻׁנָּה, נִמְנָו עַל
 שְׁחִיטַת פּוֹתֵי וְאַסְרוּהוּ.
 אָמַר לִיָּה רַבִּי זִירָא לְרַבִּי יַעֲקֹב בַּר אִידִי, שָׁמָּא לֹא שָׁמַע רַבִּי
 שאסרו שחיטת כותי אֵלָא בְּשֵׁאִין יִשְׂרָאֵל עֹזְמֵד עַל גְּבִי, ו
 שבאופן זה יש לחשוש שמא קלקל את השחיטה, וכמו שנתבאר
 לעיל שחשודים הכותים על 'לפני עור לא תתן מכשול', אך
 כאשר שוחט בפני הישראל ששוחט על גביו שחיטתו כשירה אף
 לרבן גמליאל ובית דין, ומצא שלא שניה רבן גמליאל מזהדין
 השני במשנתינו. אָמַר לִיָּה רַבִּי יַעֲקֹב בַּר אִידִי, דְּמִי הָאֵי מְרַבְּנֵי
 בְּדָלָא גְּמִירֵי אִינְשֵׁי שְׁמַעְתָּא – דומה אותו חכם ששאל שאלה
 זו, היינו רבי זירא, כמו אדם שלא למד סוגיא מימיו, שהרי בְּשֵׁאִין
 יִשְׂרָאֵל עֹזְמֵד עַל גְּבִי, לְמִימְרָא בְּעֵי – וכי צריך לומר שאין
 להכשיר את שחיטתו כשאין ישראל עומד על גביו, הלא דבר זה
 פשוט הוא שחשודים על 'לפני עור', ואף המשנה לא הכשירה
 אלא כשישראל עומד על גביו ורואה את שחיטתו, ומדוע הוצרכו
 רבן גמליאל ובית דין להימנות על כך ולאסור, ובהכרח שלא
 נמנו אלא לאסור את שחיטת הכותי אף כשישראל רואה את
 שחיטתו.
 מבררת הגמרא: קְבֻלָּה מִיָּנִיה או לֹא קְבֻלָּה מִיָּנִיה – האם אכן קיבל
 רבי זירא את תשובתו של רבי יעקב והודה לדבריו שנמנו לאסור את
 שחיטתו אף כשישראל עומד על גביו, או שלא קיבלה. מביאה
 הגמרא ראייה ממה שאמר רבי זירא במקום אחר: תָּא שְׁמַע, דְּאָמַר
 רַב נַחְמָן בַּר יַצְחָק אָמַר רַבִּי אַסִּי, אֲנִי רְאִיתִי אֶת רַבִּי יוֹחָנָן שֹׂאבֵל
 מְשֻׁחִיטֵת פּוֹתֵי בְּאוּפֵן שֵׁאִין לְחַשׁוּד בּוּ מְשֻׁם 'לפני עור', כגון ששחט
 בפני ישראל, או שנתן רבי יוחנן לאותו כותי שיאכל מאותה שחיטה
 ואכלו, וְאָף רַבִּי אַסִּי אָבֵל מְשֻׁחִיטֵת פּוֹתֵי כְּמוֹ שְׂרָאָה שְׁעֵשָׂה רַבִּי
 יוֹחָנָן רַבּוּ. וְתִתֵּי קָה – והיה תמה בלבו רבי זירא על רבי יוחנן ורבי
 אסי שנהגו היתר בכך, שהרי רבן גמליאל ובית דין נמנו ואסרו את
 שחיטתם, והיה מסתפק, האם לֹא שְׁמִיעָא לְהוּ דְּבַר זֶה שֶׁרַבֵּן גַּמְלִיאֵל
 ובית דין נמנו ואסרו את שחיטתם, דָּאִי הוּא שְׁמִיעָא לְהוּ הוּוּ
 מְקַבְּלֵי לָהּ לְתַקְנָהּ זו ומנעים מלאכול, או דְּלָמָּא שְׁמִיעָא לְהוּ שֶׁנִּמְנָו
 רבן גמליאל ובית דין ואסרו את שחיטתם, וְלֹא קְבֻלָּה עֲלֵיהֶם דְּבַר
 זה ולכך נהגו בזה היתר.
 הָדָר פְּשִׁיט לְנַפְשֵׁיהּ – ולאחר מכן חזר רבי זירא ופשט לעצמו ספק
 זה, דְּמִסְתַּבְּרָא דְּשְׁמִיעָא לְהוּ רַבִּי יוֹחָנָן וְרַבִּי אַסִּי שֶׁאִסְרוּ, וְלֹא
 קְבֻלָּה, אלא נחלקו על תקנה זו, דָּאִי סְלִיקָא דְּעֵתָךְ לֹא שְׁמִיעָא לְהוּ
 וְאִי הָוָה שְׁמִיעָא לְהוּ הוּוּ מְקַבְּלֵי לָהּ – שאם נאמר כהצד שהעלה
 בדעתו שלא ידעו מכך ואכן אם היו יודעים לא היו אוכלים
 משחיטתו, אם כן יקשה, הִיכִי מְסַתֵּיעָא מִלִּיתָא לְמִיכָל אִיסוּרָא –
 כיצד אירע דבר זה שנכשלו בכך לאכול רבן איסור אף בשוגג,
 הִשְׁתָּא – והלא נאמר מעתה, מאור שידוע לנו שאף בְּהֵמָתָן שָׁל
 צְדִיקִים אֵין הִקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מְכִיָּא תְּקַלָּה עַל יָדָן שִׁיאֲכֹלוּ דְּבַר
 איסור, אלא מסייע להן שלא יכשלו בכך, צְדִיקִים עֲצֻמֵן לֹא בָּל שֶׁבֶן
 שודאי מסייע להם הקדוש ברוך הוא שלא יכשלו באכילת איסור,
 ובהכרח לומר שלא נכשלו רבי יוחנן ורבי אסי באכילת איסור, אלא
 שסברו ששחיטת הכותי מותרת.

שנאמר לגבי קרבן חטאת הבא לכפר על מי שחטא בשגגה (ויקרא ד כו),
 וְאִם נֶפֶשׁ אַחַת תִּחָּטָא בְּשִׁגְגָה מֵעַם הָאֶרֶץ, ויש לדייק ממה שנאמר
 'מעם' הארץ, ומשמע חלק מעם הארץ ולא כל עם הארץ, לומר פְּרִט
 לְמוֹמֵר, שאין מקבלים ממנו קרבן. רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹסִי אָמַר מְשֻׁם
 רַבִּי שְׁמַעוֹן, דִּין זֶה יֵשׁ לְלַמּוּד מִמָּה שֶׁנֶּאֱמַר (שם ד כב) 'אֲשֶׁר לֹא
 תַעֲשֶׂינָהּ בְּשִׁנְנָה וְאִשָּׁם' ומיד אחרי כן נאמר (שם ד כג) 'או הודע אֵלָיו
 חַטָּאתוֹ אֲשֶׁר חָטָא וְהִבִּיא אֶת קֶרְבָּנו', ומשמע שדווקא הַשֵּׁב מִיַּדְעוֹתוֹ
 – אדם שאילו היה יודע שדבר זה עבירה היה נמנע מלעשותה, הוא
 מְכִיָּא קֶרְבָּן עַל שְׁנֵנָתוֹ, אך אם אֵינוֹ שָׁב מִיַּדְעוֹתוֹ, שאף אילו היה
 יודע שדבר זה עבירה לא היה נמנע מלעשותה, אֵינוֹ מְכִיָּא קֶרְבָּן עַל
 שְׁנֵנָתוֹ. וְאִמְרִינֵן בְּבִיאוֹר דְּבְרֵי הַבְּרִייתָא, מָאִי בִּינְיֵיהוּ – מה הבל
 יש בין תנאים אלו, הרי לשניהם אין מקבלים קרבן מן המומר אף
 כאשר עבר בשוגג, ומה לי אם הטעם משום שהוא מומר ומתמעט
 מ'מעם הארץ', או שמתמעט משום 'שאינו שב מידעתו'. וְאָמַר רַב
 הַמְּנַנָּא, מוֹמֵר לְאֹכֹל חֶלֶב בְּמִזְדָּה, שאכל דם בשגגה, וְהִבִּיא קֶרְבָּן
 עַל הָדָם, אופן זה אִיכָּא בִּינְיֵיהוּ, שלתנא קמא מכל מקום מומר הוא
 ואין מקבלים ממנו קרבן אף על דבר שעליו אינו מומר, אך לרבי
 שמעון כיון שלא נתמעט אלא משום שאינו שב מידעתו, מקבלים
 ממנו קרבן על הדם, שהרי על הדם אינו מומר, ואם היה יודע בשעת
 אכילתו שהוא דם היה נמנע מלאכולו. מכל מקום מבואר שמפסוקים
 אלו נתמעט דבר זה שהיו מקבלים קרבן מן המומר, וקשה על הנאמר
 בברייתא לעיל שהמומר מתמעט מ'מכם'.
 מתרצת הגמרא: אכן שני לימודים הם, קָרָא בְּחַטָּאת וְתָרָא בְּעוֹלָה,
 הפסוק של הברייתא כאן מדבר בקרבן חטאת, ומיעט הפסוק בחטאת
 את המומר, והפסוק של הברייתא לעיל 'מכם' מדבר בקרבן עולה,
 וצָרִיכֵי לשני המיעוטים, שאין ללמוד אחד מהשני, משום דָּאִי
 אֲשַׁמְעִינֵן מִיעוּט זֶה רַק בְּחַטָּאת, היה מקום לומר שדווקא בו אין
 לקבל ממומר, מְשֻׁם דְּקֶרְבָּן חַטָּאת לְכַפְּרָה הוּא בֹא עַל חַטָּאוֹ, וזה
 המומר כיון שדעתו לחזור ולעבור במזיד, אֵינוֹ בַר כַּפְּרָה, אף שכעת
 עבר על כך בשוגג, אָבֵל קֶרְבָּן עוֹלָה דְּדוֹרוֹן הוּא, שאינו בא לכפר
 אלא כמקריב דורון למלך, אִימָא – נאמר שניתן לקבל מִיָּנִיה, לכך
 הוצרך הפסוק למעט את המומר אף בעולה. וְאִי אֲשַׁמְעִינֵן מִיעוּט זֶה
 רַק בְּעוֹלָה, היה מקום לומר שדווקא בו אין לקבל ממומר, מְשֻׁם
 דְּלֹא חֵיבָא הוּא – שאין עליו חובה להביא קרבן עולה, וכיון
 שרוצה להביא את הקרבן בדרך נדבה ודורון, אין נראה לומר שיהיה
 אפשר לקבל ממנו דורון, שהרי 'זבח רשעים תועבה', אָבֵל חַטָּאת
 דְּחֵיבָא הוּא – שחובה היא שמוטלת עליו על עבירה שעבר, אִימָא
 לְקַבֵּל מִיָּנִיה, כדי שלא יהיה החוטא נשכר, לכך צָרִיכָא לְכַתּוּב הֵן
 בחטאת וְהֵן בעולה לומר שבשניהם אין מקבלים מן המומר.
 הגמרא חוזרת לדון בדברי הברייתא לעיל שדרשה מהנאמר 'מן
 הבהמה' להביא בני אדם שדומים לבהמה, מכאן אמרו מקבלים
 קרבנות מופשעי ישראל. מקשה הגמרא: וְכִי בָּל הֵיכָא דְּכִתִּיב
 בַּפְּסוּק תוֹרָא בְּהֵמָה כִּכְנוֹי אֲדָם, גְּרִיעוּתָא הִיא – כוונת הפסוק
 לרבות בני אדם פחותים, וכגון מומרים, וְהִתְכַּיֵּב בַּפְּסוּק (תהלים לו ז)
 'אָדָם וְבְהֵמָה תוֹשִׁיעַ ה', וְאָמַר רַבִּי יְהוּדָה אָמַר רַב בְּדַרְשַׁת הַפְּסוּק,
 אֵלּוּ בְּנֵי אָדָם שֶׁהֵן עֲרוּמִין בְּדַעַת כְּאֵדָם הִרְאִשׁוּן וּמְשִׁימִין עֲצֻמֵן
 בְּבְהֵמָה, שמתנהגים בעונה ובשפלות רוח, הרי שנדרש תיבת
 'ובהמה' לאנשים צדיקים המשפילים עצמם כבהמה, וכיצד דרשו
 תיבה זו פעמים לגנאי ופעמים לשבח.
 מתרצת הגמרא: הַתָּם כְּתִיב אָדָם וְבְהֵמָה יחדיו, וכאשר דורשים
 שניהם יחד יש לבאר כוונת הפסוק לאנשים צדיקים, אך הֵכָא בְּהֵמָה
 לְחַוֵּדָה כְּתִיב כִּכְנוֹי אֲדָם, ולכך יש לדרוש שהכוונה לבני אדם
 הפחותים כבהמה.
 מקשה הגמרא: וְכִי בָּל הֵיכָא דְּכִתִּיב אָדָם וְבְהֵמָה יחדיו, האם
 מְעִלּוּתָא הִיא ויש לדרשו על אנשים צדיקים, וְהָא דְּכִתִּיב בַּפְּסוּק
 אַחַר (ירמיה לא כו) 'וְזָרַעְתָּ אֶת בֵּית יִשְׂרָאֵל וְרַע אָדָם וְזָרַע בְּהֵמָה',
 והיינו שלעתיד לבוא ייטיב ה' לעמו ויזרע את בני ישראל לפרותם
 ולרבותם, הֵן זָרַע אָדָם וְהֵן זָרַע בְּהֵמָה, ודרשו בגמרא (סוטה כב) ש'זרע
 בהמה' דיינו אותם בני אדם עמי הארץ שלא קראו ולא שנו ולא